

Ekonomiguru 2024

Inledande tävling den 10 januari 2024 kl 9-11

1. Identifieringsuppgift

(2 p/rätt namn och titel, max. 10 p)

Bilderna föreställer fem personer som är förknippade med ekonomin. Skriv varje persons namn och titel. I ordmolnet finns både rätta och falska namn och titlar.

Uppgift 1. Identifieringsuppgift

Rätt svar:

- Nalle Wahlroos, f.d. koncernchef för Sampo
- Christine Lagarde, Europeiska centralbankens ordförande
- Elon Musk, huvudägare i X
- Jasmin Hamid, ekonomipåverkare på sociala medier
- Bengt Holmström, Nobelpristagare i ekonomi

2. Flervalsuppgift (Rätt alternativ är i grönt.)

(2 p/rätt alternativ, max. 8 p)

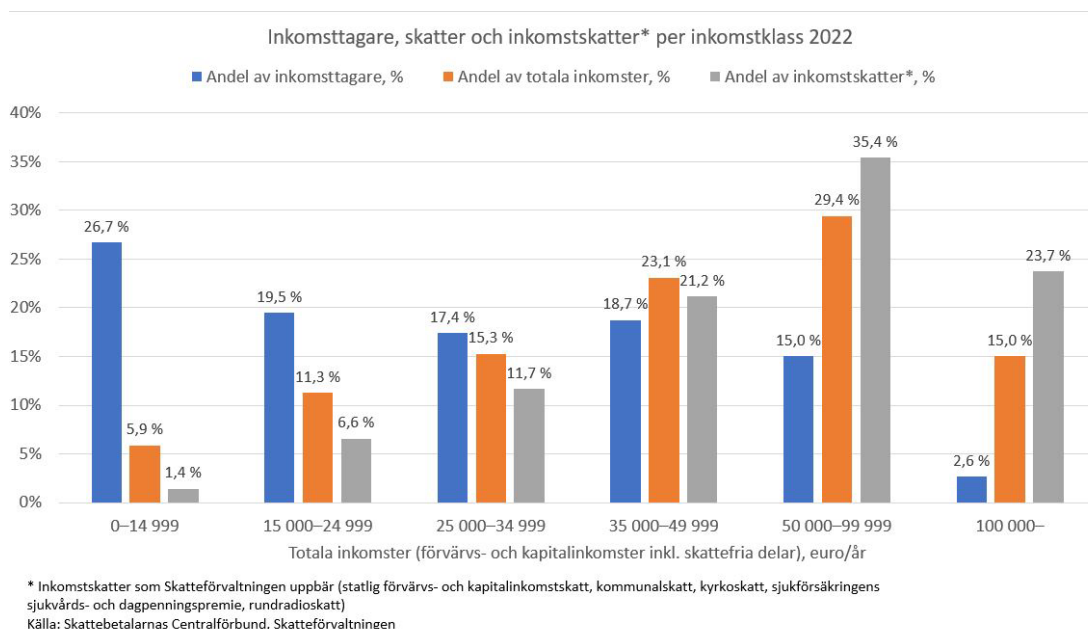
Svara på frågorna. Vilket alternativ är rätt?

- Vilket slags låneamorteringssätt är annuitet?
 - **Den inbördes relationen mellan amortering och ränta i betalningsraten ändras när lånets referensränta ändras. När räntan stiger blir också betalningsraten större och när räntan sjunker blir betalningsraten mindre. Lånetiden förblir oförändrad.**
 - Låneamorteringen är alltid lika stor, men betalningsratens storlek varierar enligt räntan: Om referensräntan stiger, stiger också betalningarna; om referensräntan sjunker, sjunker betalningarna. Lånetiden förblir oförändrad.
 - Alla betalningsrater är lika stora. Om referensräntan stiger blir lånetiden längre, och om referensräntan sjunker blir lånetiden kortare.
 - Lånekapitalet återbetalas på en gång, och före det betalar man bara ränta.
- Du är på väg till affären. På din hemgata råkar du stöta till grannens bil och backspeglens lossnar från bilen. Vilken försäkring kan ersätta skadan?
 - Din olycksfallsförsäkring för fritiden
 - Den obligatoriska trafikförsäkringen för grannens bil
 - **Ansvarsförsäkringen i din hemförsäkring**
 - Din reseförsäkring
- Ränteberäkningsuppgift: Du gör en tidsbunden insättning på tusen euro för tre månader. Årsräntan är 4 %. Hur mycket avkastning får du på din insättning före skatt?
 - 100 euro
 - 40 euro
 - **10 euro**
 - 0 euro
- Hur stora är de genomsnittliga totalinkomsterna för heltidsarbetande löntagare i Finland år 2021?
 - 2 274 euro
 - **3 734 euro**
 - 4 803 euro
 - 5 374 euro

3. Inkomstfördelningen och beskattningen

(4 p/rätt omnämnande, max 12 p)

Berätta vad bilden nedan berättar om inkomstfördelningen och beskattningen i Finland. Nämn tre saker. Ditt svar kan vara högst 1 000 tecken långt.

Uppgift 3. Inkomstfördelningen och beskattningen

Modellsvår:

I diagrammet delas inkomsttagare (personer) in per inkomstklass så att man i varje inkomstklass har beräknat den andel inkomsttagare som hör till klassen bland alla inkomsttagare, deras sammanräknade inkomsters andel av alla inkomster samt deras sammanräknade skatters andel av alla skatter år 2022.

I svaret kan poäng ges för bl.a. följande observationer:

- Inkomsterna fördelas ojämnt
 - Nästan hälften av inkomsttagarna hör till de två nedersta inkomstklasserna i diagrammet. Deras sammanräknade inkomster är mindre än en femtedel av alla inkomster. Antalet låginkomsttagare utökas av bl.a. studerande som arbetar deltid eller bara under läroanstaltarnas lov. Dessutom finns det många pensionärer bland dem.
 - Det finns få höginkomsttagare (de som tjänar över 100 000 euro per år i grafen), bara ett par procent av alla inkomsttagare. Deras sammanräknade inkomster är nästan lika stora som de sammanräknade inkomsterna för de två lägsta inkomstklasserna.
- Inkomstbeskattningen är progressiv
 - Höjdskillnaden mellan staplarna som beskriver respektive inkomstklass andel av de totala inkomsterna och inkomstskatterna vittnar om att beskattningen är progressiv, dvs. att man betalar förhållandevis mer skatt på högre inkomster än på lägre inkomster. (Skillnaden i beskattningen av förvärvs- och kapitalinkomster kan i vissa situationer ändra detta

resultat). Progressionen uppstår genom inkomstskatteprocenter som ökar i takt med att inkomsterna ökar och olika avdrag som görs i beskattningen.

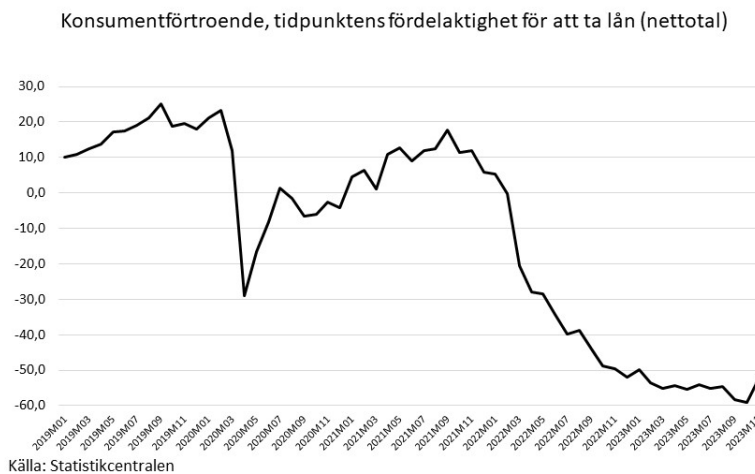
- Trots att bara ett par procent av inkomsttagarna finns i den högsta inkomstklassen, betalar de sammanlagt nästan en fjärdedel av alla inkomstskatter.
- De två högsta inkomstklasserna i diagrammet betalar sammanlagt nästan 60 % av alla inkomstskatter, trots att de står för cirka 45 % av inkomsterna och under 20 % av inkomsttagarna.
- Inkomsttagarna i den lägsta inkomstklassen betalar bara ett par procent av inkomstskatterna. Detta påverkas bl.a. av att många har så låga totalinkomster att de inte behöver betala statlig inkomstskatt eller kommunalskatt.

Progressiv beskattning jämnar ut inkomstskillnaderna. Inkomstfördelningen ser annorlunda ut beroende på om man ser på situationen före skatt (bruttoinkomster) eller efter skatt (nettoinkomster).

4. Konsumentförtroende

(3 p/rätt omnämnande, max. 9 p)

Grafen anger hur fördelaktigt konsumenter har ansett att det är att ta lån på senare år. Berätta vilka faktorer som har påverkat. Nämn tre saker. Ditt svar kan vara högst 1 000 tecken långt.

*Ju högre nettotal, desto fördelaktigare anser konsumenterna att tidpunkten är för att ta lån

Uppgift 4, konsumentförtroende

Möjliga saker som kan nämnas:

- Före coronapandemin var villigheten att ta lån relativt stabil och den ekonomiska situationen tämligen bra.
- När coronapandemin började, kollapsade konsumentförtroendet tillfälligt, inklusive villigheten att ta lån. Det förekom också störningar i bostadshandeln. Den chock som coronapandemin orsakade var dock rätt kort, och bostadsmarknaden började återhämta sig snabbt och i slutändan sågs till och med en högkonjunktur på bostadsmarknaden. Detta påverkades bland annat av att det blev vanligare med distansarbete, vilket ökade behovet av

att byta bostad. Samtidigt var räntorna mycket låga. Osäkerheten förblev dock större än vanligt och det tog en längre tid för villigheten att ta lån att återgå till 2019 års nivå.

- När Rysslands anfallskrig började vintern 2022 kollapsade förtroendet igen, vilket syntes i villigheten att ta lån. Under året började räntorna stiga tydligt, vilket för sin del återspeglades i villigheten att ta lån. Den kraftiga uppgången i energipriset hade också en liknande inverkan.
- Även om effekterna av Rysslands anfallskrig har blivit relativt små för Finlands ekonomi, har villigheten att ta lån förblivit låg. Detta är i linje med att efterfrågan på bostäder har förblivit svag. Räntorna är fortfarande höga, vilket minskar villigheten att ta lån och därigenom också efterfrågan på lån.

5. Essäfråga

(max. 25 p)

Finlands befolkning åldras och barnafödandet minskar. Utvärdera vad detta betyder ur nationalekonomins och statsfinansernas perspektiv.

Uppgift 5, essäfråga

Modellsvår:

För fulla poäng behövs inte alla punkter, om helheten är balanserad och ämnesområdets komplexitet har förståtts.

En allmän iakttagelse inom ekonomisk litteratur är att konsekvenserna av åldrande för ekonomier kommer att vara mycket mångsidiga och åldrandet kommer att ändra många strukturer i vårt samhälle. Effekterna drar i flera riktningar inom många delområden i ekonomin, och forskningslitteraturen ger ännu inga färdiga svar på tillnärmelsevis alla frågor inom området.

- Nationalekonomiska effekter

- Fler människor än tidigare går eller har gått i pension i och med att befolkningen åldras.
- På motsvarande sätt minskar storleken på de generationer som kommer ut på arbetsmarknaden i och med att barnafödandet minskar.
- Som en följd av båda fenomenen minskar befolkningen i arbetsför ålder, vilket bromsar den ekonomiska tillväxten. Pensioneringen kan dock skjutas fram med många åtgärder, som teknisk utveckling eller ekonomiska incitament, och på detta sätt kan den negativa effekten för tillväxten minskas.
- En åldrande befolkning kräver också mer resurser inom social- och hälsovårdstjänsterna, vilket ytterligare minskar arbetskraften inom sektorer med högre produktivitet, något som för sin del kan minska produktivitetens utveckling inom ekonomin och bromsa den ekonomiska tillväxten.
- Å andra sidan minskar det lägre antalet barn behovet av småbarnspedagoger och lärare och frigör arbetskraft till andra uppgifter med högre produktivitet.
- Företagens investeringar kan minska när den arbetsföra befolkningen krymper, om tillgången på arbetskraft begränsar produktionsmöjligheterna. Med andra ord minskar investeringarna när arbetskraften krymper, då kapitalstocken förblir stabil i förhållande till arbetskraften. Å andra sidan uppmuntrar den besvärliga tillgången på arbetskraft investeringar i till exempel automatisering.
- Den minskade mängden arbetskraft kan också skapa press på att höja löner snabbare än vad produktiviteten ökar, när man måste konkurrera hårdare om färre arbetstagare, vilket kan leda till att Finlands externa konkurrenskraft försämras.
- Arbetsrelaterad invandring kompenserar dock för den minskade arbetsföra befolkningen i Finland och förbättrar tillväxtförutsättningarna i ekonomin.

- Åldrandet kan påverka nivån på sparande. Sparandet når vanligtvis sin topp under arbetskarriären, och nivån kan påverkas av till exempel förändringar i den förväntade livslängden. Sparandet kan också påverkas av osäkerheten kring storleken på de kommande pensionerna. Olika generationer har väldigt olika konsumtionsvanor. Då påverkar en förändring i deras relativa storlekar mängden konsumtion och sparande i ekonomierna. På det hela taget kan effekterna av åldrande på sparande vara väldigt komplexa.
- Åldrandet kan alltså också påverka den räntenivå som råder i ekonomin, eftersom det påverkar såväl sparande som investeringar.
- Åldrandet kan också påverka storleken på arv och när arven lämnas.
- En intressant, men även delvis öppen fråga har att göra med hur arbetskraftens produktivitet utvecklas ju äldre människor blir, alltså hur arbetskraftens produktivitet utvecklas i och med åldrandet. Å ena sidan förknippas innovativa egenskaper ofta med unga generationer, men å andra sidan medför erfarenhet produktivitet för äldre generationer. Sjukfrånvaro kan för sin del hopa sig hos äldre arbetstagare. Även generationernas relativa storlek kan påverka deltagandegraden samt förändringar i den genomsnittliga utbildningsnivån.

- **Effekter för den offentliga finanserna**

- En åldrande befolkning ökar de offentliga pensionsutgifterna, när en större del av befolkningen når pensionsåldern.
 - Man har försökt svara på detta genom att höja pensionsåldern för att människor ska fortsätta längre i arbetslivet.
- När befolkningen åldras ökar de offentliga äldrevårds- och hälsovårdsutgifterna.
 - Människor använder offentliga tjänster mest i början och slutet av livet, då hjälpbehovet är stort.
- En åldrande befolkning försämrar balansen i de offentliga finanserna också genom sjunkande skatteintäkter, då den ekonomiska tillväxten avtar i och med att befolkningen minskar.
- Ett lägre barnafödande minskar de offentliga utgifterna på kort sikt, då det går åt mindre pengar till småbarnspedagogik, utbildning och barnbidrag.
- Å andra sidan minskar ett lågt barnafödande den ekonomiska tillväxten på längre sikt, och minskar därigenom också tillväxten i skatteintäkter och försämrar de offentliga finanserna.
- Med tanke på de offentliga finanserna är det problematiskt när antalet generationer som gått i pension och behöver vård är stort och storleken på arbetsföra generationer är liten, varvid färre arbetsföra personer finansierar de ökande kostnaderna. Förhållandet mellan arbetsför befolkning (15–64 år) och icke-arbetsför befolkning (0–15 och över 64 år) kallas för demografisk försörjningskvot. Försörjningskvoten försämrar när befolkningen i pensionsålder ökar och den arbetsföra befolkningen minskar.
- Nuvärdet på de underskott i de offentliga finanserna som orsakas av kommande utgifter och mindre intäkter på grund av den åldrande befolkningen kallas för hållbarhetsunderskott. Finansministeriet har år 2023 uppskattat att hållbarhetsunderskottet i de offentliga finanserna är cirka 3 % av BNP.